

A. Turan Alkan

Hayao Miyazaki'ye saygı

Hayao Miyazaki, Venedik Film Festivali'nde artık jübilesini yaptığını ve sinemayı bıraktığını açıkladı.

Bu haberin sinema sevenler için ne mânâya geldiğini nasıl anlatabiliriz? Belki şöyle: Yıllardan beri size çok iyi, unutulmaz lezzette ekmekler pişiren bir fırının artık kapandığını öğrenmek gibi bir şey...

Peki, adını hiç duymayan, kim olduğunu bilmeyen, tesadüfen de olsa bir Miyazaki filmi seyretmeyen birine Hayao Miyazaki'yi nasıl anlatırsınız? Yazıyla belki bir noktaya kadar bir şeyler hissettirmek mümkün; lâkin en iyisi bir çaresini bulup sakın bir zamanda bir Miyazaki filmini seyretmektir.

*

“İyi de sevgili yazar, nereden bulalım?” demeyeceksiniz herhalde. İnternette birbiriyle yarışan sinema filmi sitelerinin hangisine gitseniz, birkaç Miyazaki filmi bulabiliyorsunuz. Meselâ, reklâm olmasın diye adını veremeyeceğim bir sitede 7 Miyazaki filmi birden seyredilmeyi bekliyor. Merakınızı iyice artırmak için isimlerini de veriyorum: “Küçük Denizkızı Ponyo”, “Komşum Totoro”, Türkçeye “Rüzgarlı Vadi” diye çevrilen “Nausicaa of the Valley of the Wind”, ardından “Prens Mononoke”, sonra “Ruhların Kaçışı”, sonra “Gökteki Kale” ve nihayet “Yürüyen

Şato”.

Hepsi bu kadar değil; fazlası da var ama şimdilik fikir edinmek için bu kadarı kâfi.

*

Yaşı kırkı geçenler için küçük hatırlatma; vaktiyle TRT'de yayınlanan ve tez zamanda tiryakisi olduğumuz o şirin Heidi dizisini hatırlıyorsunuz değil mi? Miyazaki, o unutulmaz dizinin sahne tasarım ve düzenlemesini yapan kişiydi. Bu dizinin tatlı ahengi ve edası, sonunda Oscar'la ve dünyanın her yanında milyonlarca hayranıyla taçlanacak başarılı bir kariyerin ilk adımıydı.

“Kimdir bu adam” diyecekler için küçük bir ipucu.

*

Miyazaki'nin filmleri esasında kalemle kâğıtla, boyayla yapılan, daha doğrusu çizilip boyanan türden. Teknik tabiriyle Anime veya Manga deniliyor bu sinema türüne; Anime, “çizgi film” demek, “Manga” ise çizgi roman. Bu durumda Anime, bir “Manga”nın sinemaya uyarlanmış hali demek oluyor.

-Haa şu çocukları eğlendiren türden çizgi filmler mi, demeye getiriyorsanız, “Tastamam öyle” diyebilirim. Çocukların eğlendiği ve pek sevdiği çizgi filmler.

*

Miyazaki'nin bütün hüneri de buradadır zaten: Dünyanın en ağır meselelerini, kıyımlarını, toplu savaşları, hastalıkları, ayrılık acısını, aşkı ve gerçekte hayal arasındaki bütün hayal

kırıklıklarını bir çocuğun anlayabileceği ve anlatabileceği çok yalın ama çok çekici bir dille seyircisine sunar.

Onun şiiriyeti ilk önce çizgilerindeki çocuksu saflık, duruluk ve güzellikle başlar. Neredeyse filmlerinin her karesi duvarlara tablo niyetine asılabilecek nefasette posterleri andırır; evet, bu resimlerin hiçbirisi, çocuksu naifliği ve duruluğu yüzünden yalnız başına bir sanat eseri, akademik çerçevede bir sanat değeri taşımaz. Bir aralık evleri ve kıraathaneleri süsleyen “ağlayan çocuk” resmini hatırlıyorsunuz değil mi? O da öyleydi; sanat değeri yoktu, tâbir yerindeyse amele işiydi, dünyanın hiçbir ciddi müzesine kabul edilme şansı yoktu ama amme efkârının ruhunda ve duygularında uyandırdığı karşılık muazzam ölçülerdeydi.

Miyazaki'nin tasvirlerini küçümsemiyorum; aksine büyük saygı duyuyorum ve vaktiyle resme çok meraklı biri olarak Miyazaki filmlerinin görüntü başarısına hayranlığım gün geçtikçe artıyor. Kaldı ki Miyazaki filmlerini sadece birbirini ardına akan resimlerden ibaret saymak büyük haksızlık olur; onun filmlerini seyrederken mâsum başını ninesinin dizine dayayarak masal dinleyen bir çocuk olduğunuzu yeniden hatırlarsınız ve sırf bu sebep bile Miyazaki'yi yaşadığımız çağın en iyi hikâye anlatıcısı yapmaya yeter.

*

E, haydi artık; bütün yapacağınız iş, arama çubuğuna “Miyazaki filmi seyret” yazıp düğmeye basmak; işin güzel tarafı bu filmleri ailedeki en küçük çocuktan en yaşlı ferde kadar herkesle birlikte zevkle seyredebilecek olmanızdır.

Film bitince dediğimi anlayacaksınız.

*

Farkındayım pekâlâ; günümüzde animasyon sineması o kadar ileri boyutlara tırmandı ki, gerçekte çizimin farkını ayırt etmek ancak görüntü ustalarının altından kalkabileceği bir maharet oldu. Bilgisayar çizimi, sinema endüstrisine müthiş bir imkân kapısı araladı. Yeni boyutlarıyla bir animasyon filmi yapmak için yeteri kadar ustalaşmış animasyon grafikeriyle hızlı bilgisayar cihazlarını bir odaya kapatmak yeterli. Sınır yok; sadece hayal gücü sınırlayabilir yapılabilecekleri...

Miyazaki filmleri, gerçeği birebir andırmak ve gerçekliği taklit etmek bakımından normal sinema filmlerinin yanında Karagöz gibi kalır; öyle bir iddiası da yok zaten. Bu adam, gerçeği en yalın çizgilerine indirip ona en güzel formları ve renkleri vererek başka bir sanat yapıyor. Anime sanatıyla Miyazaki adının beraber anılması hiç de sebepsiz değil.

*

Baştan sona masumiyetin resmedilmesi... Ben, bundan on sene kadar önce –ki çok gecikmiş bir keşiftir bu- ilk Miyazaki filmini seyrettiğimde, “yetişkinlik” diye tabir ettiğimiz hâlin varlığından şüphe duyduğumu hissetmiştim: Aslolan çocukluktur; bu yüzden hepimiz bir mânâda saçsakağı ağarmış, derisi buruşmuş, beli bükülmüş çocuklarız ve hepimizin ortak arzusu çocukluk masumiyetlerine yeniden dokunabilmektir.

Yetişkinlik nâmına yaptığımız şeylerin, çocuksu masumiyet,

belki çocuksu bir romantizmin yanında çok büyük bir değer taşıdığını kim iddia edebilir ki?

*

Çocukluğumuz cennetimizdir; o güzel günleri hep en iyi yanlarıyla hatırlamamızın sebebi o cennete dönüş arzusu olsa gerektir. Temiz, anlaşılır ve güzel bir dünya. Miyazaki'nin sinemada başardığı şey bu işte. İnsana seyredip içinde kaybolduğunda,

-Keşke dünya böyle olsa; ben de onun bir parçası olabilsem, dedirtebilmenin çok değerli bir sanat derecesi olduğunu sanıyorum.

*

Miyazaki artık film yapmayacak; fakat onun sinemasıyla ilk defa karşılaşacak olanlar için üzölmek gereksiz; bizzat yönettiğı, metnini yazdığı, katkıda bulunduğı bir hayli filmi var; üstelik kurduğı Ghibli stüdyosu o çizgide film üretmeye devam edecek; belki başka sanatçılar aracılığı ile ama yine de o lezzette. a.alkan@zaman.com.tr

2013-09-08